

Den ekonomiska krisen gör många kvinnor oroad över att det som vi uppnått i kampen för jämställdhet kan komma i farozonen, säger Siv Gustafsson i den här artikeln. Det gäller för oss att själva aktivt medverka för att lösa krisen.

Besparingsförslagen i den ekonomiska krisens tecken drabbar områden som är vitala för kvinnors möjlighet att öka sin förtjänstförmåga och uppnå inkomster i nivå med männens. Men effekterna av den ekonomiska krisen är inte oberoende av vad vi själva gör.

Man kan tänka sig att vi i kvinn rörelsen i den här situationen kan agera på olika sätt:

- Ignorera krisen och driva vårt argument som förut.
- Böja oss för argumentet att jämställdhetsfrågorna får vänta tills krisen är löst.

Inget av alternativen är tillfredsställande. Vi måste sätta oss in i krisens orsaker och försöka finna en tredje väg:

- **Aktivt medverka för att lösa krisen**

De ekonomiska underskotten skapar arbetslöshet.

Två olika underskott nämns ständigt i den ekonomisk-politiska debatten. Det ena är *underskottet i statens finanser*. Skatteintäkterna är betydligt mindre än vad den offentliga verksamheten kostar i form av försvarskostnader, löner till statens och kommunernas tjänstemän, skolor, vägar, sjukhus, daghem och utbetalningar av pensioner, barnbidrag m m. Det andra är *underskottet i betalningsbalansen*. Vi importerar mer än vi exporterar. Betalningsbalansunderskotten har i stor utsträckning finansierats via utländsk upplåning.

Dessa båda underskott hänger ihop och de hotar den fulla sysselsättningen och därmed kvinnors möjlighet att öka sin förtjänstförmåga och uppnå inkomster i nivå med männens.

Det finns de som tror att krisen är en myt.

Det är tyvärr inte någon myt att vi har en ekonomisk kris. Socialdemokratiska kvinnoförbundets rapport "Avliva myterna" tar för lätt på problemen. Visserligen är det sant att vi hittills klarat oss bra trots underskott i bytesbalansen och låneskuldproblem, men om man betänker att den cirkel vi nu är inne i medför snabbt ökande underskott är det ganska naturligt att varna för vad som kommer att hända de kommande åren. Det är stor risk att råka ut för obehagliga överraskningar om vi följer rapportens råd att förpassa kristänkandet till varifrån det kom", nämligen "den borgerliga na-

tionalekonomins teoretiska värld", (s 59).

En ökad efterfrågan i Sverige är inte längre liktydig med ökad efterfrågan på svenska produkter. I stället riktas den ökade efterfrågan mot importerade produkter och den svenska sysselsättningen ökar inte. Utlandet köper inte heller så stor andel av den svenska industrins produkter längre. På något sätt måste vi därför få till stånd en förändrad sammansättning på efterfrågan. Det är det man menar när man talar om att den svenska industrins konkurrenskraft måste öka.

Sveriges ekonomiska kris är analyserad i 1980 års långtidsutredning. I denna jämförs två olika alternativ för den ekonomiska utvecklingen. I det ena alternativet bryts trenderna i utvecklingen så att statens uppgifter täcks av skatteinkomster och importen betalas med svensk export. Mot detta alternativ ställs ett alternativ där de nuvarande utvecklingstendenserna i svensk ekonomi består.

Bara bättre och billigare produkter kan betala vår egen välfärd.

Socialdemokratiska krisgruppens rapport "Framtid för Sverige" kommer till slutsatsen att industrisektorn måste öka trots att man befarar att industrisektorns ökning inte i sig kommer att innebära en sysselsättningsökning. "Om fullsysselsättningsmålet skall hållas uppe är det uppenbart att det måste ske med hjälp av den offentliga sektorn. För att den offentliga sektorn skall klara denna roll, måste industriproduktionen vara tillräckligt stor för att Sverige med egna resurser skall kunna betala sin välfärd. Den offentliga sektorn kan inte bära upp sin egen

Ung, färdigskolad, sugen på jobb – och du blir förtidspensionerad! Ett meningsfullt arbete borde vara allas rättighet.

◀ Forts

sysselsättningsexpansion", (s 31).

En lösning av den ekonomiska krisen förutsätter att vi lyckas med det som både den socialdemokratiska krisgruppens rapport och långtidsutredningen pekar på, nämligen att få till stånd bättre och billigare produkter inom den svenska industrin så att vi med dessa inkomster kan betala vår egen välfärd och fortsätta uppbyggnaden av resurser för god barnomsorg, god miljö, god kultur och annat som vi värdesätter högt.

Ungdomar och kvinnor drabbas värst.

Långtidsutredningen (LU) visar att en utveckling enligt de nuvarande trenderna kommer att leda till både ökad arbetslöshet och ökande underskott i statsbudgeten och betalningsbalansen. Enligt långtidsutredningens beräkningar skulle arbetslösheten i detta alternativ fördubblas fram till 1985. En politik med ökad satsning på industrin skulle innebära att arbetslösheten inte alls skulle öka fram till 1985, (s 178, tab 3.4).

När arbetslösheten ökar är det mest nyintredande på arbetsmarknaden som drabbas, dvs ungdomar och kvinnor som vill byta hemarbete mot arbete på arbetsmarknaden. Sambandet är sådant att en total arbetslöshet på 4.3 % innebär att ungdomsarbetslösheten uppgår till över 10 %, (s 178). I genomsnitt under 1980 var 2.3 % av samtliga kvinnor arbetslösa mot 8.8 % av kvinnor i åldern 16-19 år. För männens del var siffrorna lägre, 1.7 % för samtliga män och 6.5 % för män i åldern 16-19 år.

Långtidsutredningen har i obalansalternativet antagit att arbetslösheten kommer att öka i en snabbare takt för männen än för kvinnorna så att skillnaden i arbetslöshet mellan kvinnor och män kommer att bli mindre än den är i dag, (tab 3.4). Det finns skäl att tro att långtidsutredningen har varit för optimistisk på denna punkt.

I kristid talar vi om jämställdhet för döva öron.

Det kan komma att visa sig att den ekonomiska krisen i mycket större utsträckning kan komma att bli en kvinnofråga. Mindre möjligheter att få jobb gör det svårare för kvinnorna att uppnå inkomster i nivå med männens. Därför skall vi bekämpa krisen för jämställdhetens skull.

*och så kyssste han mej
och då förstod jag
med hela min kropp
att jag skulle sluta
min utbildning och
bli hans hemmafru*

Krisen angår oss. Vi kan inte ignorera krisen eftersom vi i så fall kommer att driva våra krav för allt döväre öron. Vi måste i stället aktivt medverka till att lösa krisen och göra det på ett sätt som samtidigt tillgodoser våra krav.

Den ekonomiska politiken har inte jämställdhet som mål.

De som utformar den ekonomiska politiken är fullt upptagna med att hitta en metod för att få till stånd denna ökning av industrins konkurrenskraft och samtidigt klara den fulla sysselsättningen. De har inte haft tid att analysera vilka effekterna på jämställdheten kan bli. Christina Jonung och Inga Persson-Tanimura analyserade den ekonomiska politiken ur jämställdhetsperspektiv vid Fredrika Bremer-Förbundets konferens om kvinnor och ekonomi, som nu finns i bokform.

Långtidsutredningens analyser lider av en fundamental brist. De är förda som om verkligheten vore könsneutral och blundar därmed för det faktum att de lägger en betydligt större anpassningsbörd på kvinnorna än på männen.

Teckningarna till den här artikeln är hämtade ur den roliga boken "Fnitter" (Prisma). Den här är gjord av Ann Mari Lange-mar, den andra av Mia Högberg.

Så här säger långtidsutredningen i sin beskrivning av obalansalternativet: "Alternativ 2 rymmer därtill andra problem. Den sektoriella fördelningen av arbetskraftsefterfrågan förutsätter en omkastning i sysselsättningsmönstret. Fler män måste ta anställning i många hittills kvinnodominerade sektorer för att det inte skall uppstå en (ännu större) arbetslöshet bland männen. För kvinnornas vidkommande blir kraven på sektoriell omfördelning av sysselsättningen ungefär av samma storleksordning som på 1970-talet," (s 74).

Detta betyder i klartext att obalansalternativet innebär att män måste söka sin sysselsättning i den offentliga sektorn, och bli sjukvårdare och daghemsanställda, medan i balansalternativet kvinnor måste ändra sin "sektoriella fördelning" och bli industriarbetare. Inom kvinnorörelsen har vi svårt att se detta som ett problem. Tvärtom är ett av våra mål fler män i vården.

Ett av målen för den ekonomiska politiken är full sysselsättning. Full sysselsättning tolkas som så liten total arbetslöshet som möjligt. Enligt långtidsutredningen kan också "den lägre tillväxten inom ekonomin komma att verka dämpande på arbetskraftsutbudet". Detta betyder att fler kvinnor inte anser det lönt att söka jobb och då blir arbetslösheten inte fullt så hög.

För kvinnan: Markservice istället för egen inkomst.

Den ekonomiska politikens mål uppnås om de som idag arbetar inom industrin dvs männen arbetar mer övertid. Den ekonomiska politikens mål kan uppnås även om kvinnornas deltagande i det betalda arbetet minskar. Det väsentliga är att det totala produktionsvärdet i den betalda sektorn ökar. Den lösning som innebär minst "sektoriell omfördelning" är att kvinnorna ökar sin service till männen så att de orkar arbeta mer övertid. I debatten om marginalskattereformen har det understrukits att marginalskatterna bör sänkas för heltidsarbetande i normala inkomstlagen.

Det finns olika sätt att uppnå ekonomisk balans. Det borde inte vara omöjligt att uppnå det även om man

bibehåller kravet att kvinnorna i ökad utsträckning bör ta på sig mer av det betalda arbetet. Därför skall vi inte böja oss för argumentet att jämställdhetsfrågorna får vänta tills den ekonomiska krisen är löst.

Att män jobbar övertid och kvinnorna sitter hemma löser inte våra problem.

I arbetsmarknadspolitikens mål ingår jämställdhet mellan kvinnor och män. I regeringens proposition om arbetsmarknadspolitikens framtida inriktning heter det "Ett eget arbete ger också den enskilde den ekonomiska självständighet som är en förutsättning för jämställdhet mellan kvinnor och män", (s 44).

Arbetsmarknadspolitikens mål uppnås alltså inte om männen arbetar övertid och kvinnorna drar sig tillbaka från arbetsmarknaden. Det finns en uppdelning av ansvaret mellan den generella ekonomiska politiken och arbetsmarknadspolitikerna som innebär att arbetsmarknadspolitikerna bland annat skall klara av de konsekvenser för jämställdheten som den generella ekonomiska politiken inte lyckas med. Arbetsmarknadspolitikerna visar en väg till ökad jämställdhet mellan kvinnor och män på följande sätt: "Kvinnorna måste inriktas på att söka sig till industrin och således i större utsträckning informeras om vilka utbildningar som kan ge arbete där. Samtidigt måste också industrin inriktas på att ta emot kvinnlig arbetskraft", (s 56).

Den arbetsmarknadspolitiska pro-

positionen föreslår inga medel för att öka inslaget av kvinnor i industrin, utom att kvinnorna skall *informeras* och arbetsgivarna *inriktas*.

Hur skall företagen inriktas på att rekrytera kvinnor om de kan fylla vakanserna med män som de hellre vill ha? Hur skall unga kvinnor förmås att satsa på utbildning för industrijobb om de inte får anställning i industrin därför att de är kvinnor? Den arbetsmarknadspolitiska propositionen belyser inte vilka medel som skall användas.

Stå inte och safta och baka! Använd fritiden till studier som kan ge dig ett jobb.

Syftet med sextimmarsdagen är att omfördela det betalda och det obetalda arbetet mellan kvinnor och män. För att detta skall kunna ske utan att levnadsstandarden försämras förutsätter det att värdet av männens ökade hushållsproduktion är minst lika stort som värdet av deras minskade produktion på arbetsmarknaden och att värdet av kvinnornas ökade insatser på arbetsmarknaden överstiger värdet av deras minskade insatser i hushållsproduktionen.

"Använd fritiden till produktion, plocka bär, svamp, sylta, safta, baka" säger Anna-Lisa Hellsten i tidningen Vi. Denna uppmaning bör framför allt riktas till den som redan har ett yrkesarbete som ger tillfredsställande försörjning. Den som inte har det måste trots den akuta krisen tänka mer långsiktigt: Använd fritiden till studier

som kan ge dig ett jobb!

Jag har tidigare argumenterat för att jämställdhet är lönsamt. Förutsättningen för att denna slutsats skall gälla är att kvinnorna har slumrande resurser som det rådande manssamhället gör det svårt för dem att utveckla och använda för att försörja sig. Därför skulle sextimmarsdagen vara ett medel att uppnå målet att kvinnor och män skall bli lika handlingskraftiga i hushållsarbetet och ute på arbetsmarknaden. Det är också på detta sätt som de socialdemokratiska kvinnorna resonerar i "Avliva myterna". Jämställdhet kan vara lönsamt. Men jämställdheten, daghemmen och sextimmarsdagen kan också visa sig komma att kosta så mycket i förlorad levnadsstandard som det sagts i många kommentarer till de socialdemokratiska kvinnornas utspel om sextimmarsdagen.

Om det visar sig att de investeringskostnader som daghem och sextimmarsdag otvivelaktigt innebär inte skulle ge utdelning i en mobilisering av slumrande kvinnliga resurser blir jämställdhet en dyr reform för "social rättvisa" i stället för en reform för att mobilisera mänskliga resurser.

Låt oss göra jämställdheten till en lönsam investering som mobiliserar slumrande kvinnliga resurser. Låt oss se ekonomiskt på jämställdhet och visa att vi kvinnor är handlingskraftiga individer som behöver ta vårt eget och ekonomins öde i egna händer.

Siv Gustafsson

Du som vill veta mer om:

Krisen i svensk ekonomi.

Läs Långtidsutredningen 1980, LU 80, huvudrapport, SOU 1980:52.

Socialdemokratiska partiets analys av krisen.

Läs Framtid för Sverige. Förslag till handlingslinjer för att föra Sverige ur krisen. SAP/Tiden, 1981.

Läs också ledarsidorna om krisen!

Hur vi skall ta ansvar för vårt eget och ekonomins öde.

Kvinnor och ekonomi. En rapport från en konferens i september 1980, arrangerad av Fredrika Bremer-Förbundet i samarbete med Dagens Industri och Trygg-Hansa.

Jämställdhet och samhällsekonomisk lönsamhet.

Gå tillbaka till Herta's ekonominummer, nr 4 september 1980, och läs Har vi råd att avstå från jämställdhet? av Siv Gustafsson. ■

